

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון עם שושנה (רוז) מנצור, חיפה
תאריך: 6.10.1998
מראיין: אריה כהן

- אריה כהן: גב' מנצור, אני מבקש שתספרי לי קצת על ההורים שלך שחיו בלבנון. איפה הם חיו, באיזו קהילה, מתי הם עלו? כמה משפטים בענין הזה.
- שושנה מנצור: ההורים שלי היו ממשפחת קובה
- ש: שהייתה אני מבין משפחה גדולה.
- ת: משפחה. אבא, אמא ועשרה ילדים.
- ש: משפחת קובה משפחה גדולה בבירות?
- ת: משפחה גדולה. היו לאבי גם עוד שלושה אחים שהם גם גרו שם באותה סביבה.
- ש: בבירות?
- ת: בבירות. קראו שם לסביבה
- ש: ג'מליה?
- ת: לא. אל-עשרוטי. זה היה כאילו רחוב כזה שגרו שם כל היהודים. קראו לו עשרוטי, אני לא יודעת
- ש: עשרוטי?
- ת: כן. הרחוב הזה קראו לו ככה.
- ש: אחד מהרחובות
- ת: אחד מהרחובות שבלבנון, שבתוך בירות.
- ש: זה היה במסגרת חארת אל-יהוד?
- ת: כן, איפה שכל היהודים
- ש: במסגרת השכונה היהודית?
- ת: כן, במסגרת השכונה היהודית. גרו שם גם משפחת חנן, משפחת סמן, משפחת פראג'. כל מיני משפחות יהודיות שגרו שם
- ש: ידועות.
- ת: ידועות שגרו שם. אחר כך אבי החליט בשנת '33 לקום ולעלות ארצה ... המשפחה.
- ש: זה נשמע מעניין. למה אבא החליט באותה שנה לעלות?
- ת: הוא החליט כי פה היתה פרנסה ושם לא היתה לו פרנסה. כנראה זה המקור
- ש: זו הסיבה העיקרית?
- ת: כנראה זו הסיבה.
- ש: במה אבא עסק שם?
- ת: בלבנון?
- ש: בלבנון, בבירות?
- ת: בלבנון הוא היה מוביל דגים לכפרים ומוכר דגים בכפרים. אבל זה לא היה חנות. זה היה על הגב.

ש: הבנתי.

ת: כנראה שהוא התעייף מהעסק הזה והחליט לעלות ארצה. הביא את המשפחה. אנחנו עלינו בדרכון

ש: בדרכון, באופן מסודר?

ת: באופן מסודר ...

ש: איך נתנו לכם לעבור? איך הבריטים איפשרו לכם?

ת: איפשרו. עובדה, יש לנו דרכון ועלינו בדרכון.

ש: היה לכם דרכון צרפתי אני מבין?

ת: לא, לא. לבנוני. דרכון לבנוני עם תעודות לידה לבנוניות לכל הילדים והכל היה מסודר. לא היתה לנו

שום בעיה.

ש: שום בעיה לא היתה לכם?

ת: שום בעיה לא היתה.

ש: זאת אומרת לקחתם את הרכבת

ת: לקחנו את הרכבת ובאנו להנה.

ש: דרך ראש הנקרה, ראס אלנקורה?

ת: דרך ראש הנקרה, ירדנו בחיפה וזהו. לא היתה שום בעיה.

ש: יפה. זה היה ב-1933.

ת: כן.

ש: מה המשפחה עשתה פה?

ת: אחר כך אבא שלי עבד פה. היה לו, אני יודעת, כל מיני. הוא היה קודם כל ירקן, סוחר ירקות.

ש: הוא החליף את המקצוע כמו שאומרים.

ת: כן. הוא היה סוחר והיתה לו חנות. הוא עבד בחנות

ש: רגע, אבל את רצת קצת מהר מדי. קודם אני מבין אבא עם המשפחה הגיע.

ת: כן, הגיעו. אנחנו ברחוב יל"ג

ש: איזה מספר את זוכרת?

ת: עכשיו יש שם את מגרש הרוסים האלה שעשו חנויות שם. כשאתה יורד לשוק יש שם מגרש, הרוסים

עבדו שם, עשו חנויות. אז שם זה היה

ש: הבנתי. איפה שקולנוע

ת: רון.

ש: רון? אהה, הבנתי.

ת: כן, בדיוק שם. גרנו שם. אחר כך

ש: רגע, את רצה מהר מדי. השאלה היא למה אבא הגיע דוקא לחיפה? מה היה לו דוקא בחיפה?

ת: לא, הוא היה תמיד הולך לבד. לפני שעלינו הוא היה תמיד ברכבת נוסע כל חודש חודשיים, בא להנה,

יושב שבועיים שלושה ועובד, מביא קצת כסף. אחר כך הוא התעייף כנראה גם מזה אז הוא החליט להביא

אותנו גם.

- ש: הבנתי. זאת אומרת הוא הגיע הנה בעקבות העבודה שלו?
- ת: בדיוק, בעקבות העבודה הביא אותנו הנה ואנחנו ישבנו בחיפה.
- ש: עכשיו השאלה היא למה הוא בא לעבוד דוקא בחיפה?
- ת: זה אני לא יודעת. אלה השיקולים שלו. לא שאלנו אותו דברים כאלה.
- ש: את יודעת למה אני שואל אותך את זה?
- ת: למה?
- ש: אני אגיד לך למה. השאלה, אני רוצה פשוט לדעת אם פה היו לכם כבר קרובי משפחה.
- ת: לא, לא היה לנו אף אחד. אנחנו היינו ראשונים. לא היה לנו אף אחד.
- ש: אתם הייתם הראשונים
- ת: הראשונים שעלינו ארצה. לא היה אף אחד מלבנון ...
- ש: זה נשמע מעניין.
- ת: כן. אף אחד, לא. רק אנחנו.
- ש: המשפחה שלך, משפחת קובה, מה שם האבא?
- ת: שלמה.
- ש: והאמא?
- ת: מזל.
- ש: משפחת קובה, שלמה ומזל, את אומרת שאתם המשפחה הלבנונית הראשונה
- ת: הראשונה, כן. לא היה לנו פה אף אחד.
- ש: שהגעתם הנה לחיפה?
- ת: לחיפה, כן.
- ש: ולא היתה שום משפחה לבנונית?
- ת: שום, אף אחד. לא הכרנו אף אחד ...
- ש: גם לא סורי? גם לא דמשקאי?
- ת: גם לא סורי. אף אחד. לא הכרנו פה אף אחד ואף אחד לא הכיר אותנו. רק אבא שלי הוא ידע ללכת, לבוא, להסתדר. דאג לנו לבתי ספר, לכל מיני דברים. אבל אנחנו כלום לא ידענו.
- ש: מה שאני מבין זה שאף אחד מקהילת יהודי לבנון או סוריה עוד לא היה כאן בחיפה בכלל?
- ת: לא, לא. עוד לא היתה בכלל עליה, לא היה אף אחד, לא חשבו בכלל. מה זה היה מדינת ישראל? אף אחד לא ידע שתהיה מדינה.
- ש: לא, זה ברור, אני לא מדבר על מדינה אלא על הישוב. היה כבר ישוב יהודי.
- ת: לא, אף אחד. לא היה אף אחד.
- ש: אבל היה מה שנקרא ישוב יהודי פה בחיפה, נכון? היו ...
- ת: היו אולי משפחות פה ושם אבל לא מי יודע מה. בסך הכל אתה יודע רק אחרי קום המדינה התחילו לבוא העליות.
- ש: כן, זה נכון, אבל לפני זה היה ישוב יהודי בחיפה.

ת: היה ... פה כמה משפחות, לא מי יודע מה. כמה משפחות, קצת רוסים, קצת חיפאים ילידי הארץ שהיו יהודים. אבל לא היה פה ממש ישוב יהודי שהתיישבו כולם בפינה אחת או משהו.

ש: הבנתי. יש לי שאלה נוספת. למה אבא בא והתיישב דוקא ברחוב יל"ג?

ת: למה? כי זה היה הדר. זה לא היה על הכרמל. על הכרמל זה היה סוף העולם. פשוט זה היה מרכז העיר ש: יל"ג זה היה מרכז העיר כמו שאומרים.

ת: מרכז העיר. ללכת לכרמל זה גם היה יקר מאוד וגם היתה לו משפחה ולא היה מתאים לו לעבודה, בתי ספר והכל. עוד בכלל לא היה מיושב הכרמל, זו האמת. הכרמל היה עוד הר. אז בשביל זה הוא ישב בחיפה. לא בעיר עם הערבים וגם לא

ש: לא למעלה בכרמל. באמצע. בסביבה של היהודים.

ת: באמצע, כן.

ש: את אמרת לי קודם, לפני שהתחלנו ממש לדבר בענין, שקראו לרחוב הזה המוסקובים?

ת: לא, לרחוב השומר קראו רחוב המוסקובים.

ש: לרחוב השומר קראו רחוב המוסקובים?

ת: המוסקובים, ששם ישבו כל הרוסים. אז קראו להם מוסקוב, לא קראו להם רוסים.

ש: כן, הבנתי. גרתם ברחוב יל"ג?

ת: כן.

ש: אני מבין ששם גדלת. ספרי לי מה ואיך.

ת: אחרי כמה שנים עברנו לרחוב סירקין, לא התרחקנו.

ש: רחוב סירקין. על יד.

ת: נכון. אבא שלי חיפש דירה ומצא לנו דירה של שלושה חדרים וגרנו בשלושה חדרים לא רחוק. רחוב סירקין 19, זה היה מאוד קרוב. אבא שלי היה גם קולט, כל יהודי שהוא שמע שבא ארצה היה מביא אותו אלינו ושם אותו אצלנו. היה אומר – מסכן, אין לו איפה לישון. תביאו אותו, תשימו אותו אצלנו. היה מביא אותו ...

ש: נחמד מאוד. אבל באיזה יהודים הוא

ת: יהודים של הסורים, הלבנונים. אלה.

ש: ואבא היה תמיד

ת: תמיד הוא היה בשוק והוא ידע שאם מישהו בא הוא צריך להביא אותו אלינו, לשים אותו עד שימצא משהו. עד שיסתדר בקיצור ולענין.

ש: אבא אני מבין עשה חייל בעסקי ירקות? מסחר בירקות?

ת: כן, הוא היה סוחר

ש: הוא היה הסוחר הגדול ביותר?

ת: סוחר גדול, כן. האחים שלי עבדו איתו, שהיו אומרים – יש לך ארבעה גברים. גדלו ועבדו איתו. עד היום יש לי אח שהוא סוחר בשוק. אבא של רוני. הוא בשוק הסיטונאי.

ש: בחיפה?

ת: כן.

ש: אז אני מבין שאבא מ-1933 חי בחיפה, ירקן, מצליח בעמלו. באיזה שהוא שלב מתחילים להגיע העולים מבירות, מדמשק. מתי זה היה?

ת: אבל ... סוריה לא היה כבר

ש: אז היה כבר בלתי לגאלי.

ת: היה בלתי לגאלי, והיו עולים

ש: את זוכרת את התקופה הזאת? את יכולה לספר עליה קצת? מתי הגיעו הראשונים מבירות, מסוריה, דמשק?

ת: כבר התחילו ב-48', ב-50' לבוא המון המון אנשים.

ש: ולפני זה לא היו שם?

ת: היו, אבל פה ושם. לא בכמויות.

ש: כשאת אומרת לא בכמויות, כמה משפחות הגיעו?

ת: כמויות זה משפחה. שלושה, ארבעה, חמישה אנשים, עשרה אנשים. זאת אומרת כל חודש איזו משפחה. לא בתדירות.

ש: לא בקבוצות גדולות.

ת: לא בקבוצות גדולות. לא בתדירות. אלה שהיו באים היו באים באניות למשל או דרך ראש הנקרה בסירה או משהו. אז זה היה מעט מאוד.

ש: איפה כולם התרכזו?

ת: כמעט כולם בחיפה, אלה שהגיעו, כי היה להם

ש: באיזה רחוב?

ת: שם בסירקין. כולם בסירקין.

ש: סירקין, רחוב השומר, יל"ג?

ת: כן. סירקין, יל"ג.

ש: הבנתי. עכשיו תגידי, הם הקימו אני מבין בית כנסת?

ת: כן, בטח. יש את בית הכנסת הגדול של יהודי סוריה ולבנון. עכשיו הוא

ש: עד היום?

ת: עד היום הוא נמצא ...

ש: איפה הוא נמצא?

ת: רחוב השומר. כתוב שם - בית הכנסת סוריה ולבנון.

ש: ברחוב השומר?

ת: כן. בעלי זכרונו לברכה התפלל שם, וחמי והאחים של בעלי, ואבא שלי זכרונו לברכה. כולם היו מתפללים שם. היום זה הפך להיות בית כנסת מרוקאי.

ש: אה, הוא הפך להיות בית כנסת של העדה המרוקאית?

ת: קוראים לו "סוריה ולבנון" אבל היות שכבר אין שם, כל האנשים שהתפללו "עברו את הדרך" כבר, ויש שם קצת קשישים מרוקאים שמתפללים.

ש: ויותר מהקהילה הסורית אין שם?

ת: באים לשם, עושים אזכרות ... הסורים, הלבנונים.

ש: שגרים עדין בעיר?

ת: אם יש אזכרה והם עדין בעיר, אז הולכים לעשות שם. אם יש בר מצווה או ברית, הולכים לשם, כי זה בית הכנסת "סוריה ולבנון".

ש: מסביב עוד חיות משפחות מסוריה ולבנון?

ת: כן, יש עוד ברחוב השומר אנשים מסוריה ולבנון.

ש: כן? יש עוד משפחות?

ת: כן.

ש: באותה תקופה, בשנות השלושים, בואי נתרכז עדין בסוף שנות השלושים, שאז היית בערך אני מבין בגיל שבע?

ת: שבע, שמונה.

ש: שבע, שמונה. אז היו שם הרבה? כל הרחוב היה של סורים ולבנונים?

ת: איפה שאנחנו גרנו?

ש: כן. ברחוב השומר, יל"ג.

ת: לא, כבר לא. היו חיפאים, חיפאים יהודים, אבל לא אלה שעלו.

ש: הבנתי. נניח ב-1940, כמה בערך היו בשכונה הזאת?

ת: בשכונה? היו איזה חמישים משפחות, ששים משפחות כמו כלום.

ש: חמישים, ששים משפחות?

ת: היה משפחת מימון למשל, אלה סורים. משפחת נקאש, יש כל מיני. הרבה אנשים שגרו שם. משפחת זבע, אני לא יודעת אם שמעת עליו

ש: זבע?

ת: הוא מוכר דגים גם בסירקין.

ש: עד היום?

ת: עד היום. הבן שלו כבר מוכר, כי הוא כבר מת ... הוא גר בדיוק מול הבית של ההורים שלי והוא עדין עם החנות של הדגים שלו משנות החמישים.

ש: הוא בן אדם מבוגר, אני מבין?

ת: לא, הבן.

ש: אה, עכשיו הבן?

ת: המבוגר כבר הלך לעולמו.

ש: אה, נפטר האבא.

ת: אז עכשיו הבן מוכר שם דגים, וזה באמת משנות החמישים.

ש: הם הגיעו בשנות החמישים?

ת: כן.

ש: תגידי לי בבקשה, אני עדין בתחילת שנות הארבעים, מבחינת היחס בין יוצאי בירות לבנון ויוצאי

סוריה. מי היה יותר? לבנונים או סורים?

ת: לבנונים היו יותר. הסורים התחילו אחרי זה להגיע.

ש: אחרי זה את מתכוונת ל-?

ת: יותר מאוחר ...

ש: שנות הארבעים המאוחרות, אמצע ולאחר מכן?

ת: הארבעים המאוחרות, כן.

ש: או.קיי. מה קורה איתך ועם המשפחה? בשנות הארבעים את גומרת בית ספר יסודי אני מבין.

ת: הילדים, חלק הולכים לעבודה, חלק לומדים. זה מה שהיה במשפחה.

ש: אנחנו מתקדמים לכיוון אמצע שנות הארבעים, היתה עליה גדולה של סורים? באו הרבה סורים?

ת: אני יודעת בשנות החמישים באו הרבה האנשים.

ש: אחרי שנות החמישים?

ת: בשנות החמישים. באמצע הארבעים אני באמת לא יודעת.

ש: לא זוכרת פשוט?

ת: לא זוכרת, לא יכולה להגיד מה אני לא יודעת.

ש: תראי, כשאני במשך הראיון אשאל אותך, כשאני מדבר על אנשים אני מדבר על סורים ולבנונים, לא

על עדות אחרות.

ת: כן, הבנתי. בגלל זה אני לא רוצה להגיד שאני לא יודעת עליהם.

ש: בסדר. עוד שאלה אחת מתחילת שנות, כשהגעתם, כשאבא הגיע ואת כתינוקת, מישהו עזר לכם פה

להיקלט?

ת: לא, אף אחד לא.

ש: הסוכנות?

ת: אז לא היה שום סוכנות, שום דבר.

ש: אך אחד?

ת: לא. לא היה בכלל.

ש: הקהילה היהודית שהיתה פה עזרה לכם?

ת: לא היה, לא.

ש: לא היה ארגון או משהו?

ת: לא היה ארגון, לא היה שום דבר. כלום לא היה פה.

ש: אז אבא פשוט מזלו שהגיע עם סכום כסף קטן

ת: הוא בסכום כסף קטן ... . הדירה לא היתה שלנו, אנחנו לא רכשנו אותה. זה היה בשכר דירה. אז ככה

לא היתה בעיה. היה לנו בעל בית ערבי שכל חודש הוא בא, לקח את כספו והלך. שהיו צריכים לרכוש

דירה, אז הכל מסודר, אין בעיה. הלוואי והיו הצעירים שלנו יכולים להסתדר ככה. דירה זה דבר גדול ... את הקטנים בגלל הדירות.

ש: כן.

ת: אז לא היתה הבעיה הזאת. כל דירה היתה שלך ... מהכסף שלך.

ש: את אומרת גם שאבא שלך היה הראשון שם, נכון, מלבנון ומסוריה והוא זה שקיבל מדי פעם ועזר
ת: קיבל מדי פעם אנשים ועזר, כי הוא הרגיש איך זה להיות, אני לא רוצה להגיד פליט כי אנחנו לא היינו
פליטים האמת. מיד היה לנו בית והיה לנו, זאת אומרת אבא שלי עשה לנו הכל. לא הרגשנו שאנחנו
פליטים. חוץ מזה שלא ידענו לדבר עוד, אז שום דבר לא היתה בעיה.

ש: באמת איך הסתדרתם עם כל העברית?

ת: הסתדרנו. אבא שלי היתה לו חנות גדולה בשוק, היה ירקן גדול, לא היה חסר אוכל. המקרר הראשון

היה לנו בבית אצלנו ... לא באמת, ... מקרר ראשון

ש: זה היה המקרר הראשון בכל השכונה?

ת: כן. המקרר הראשון היה אצל אבא שלי בבית.

ש: טלפון ראשון, מקרר ראשון.

ת: כן.

ש: אני מדבר מקרר על חשמל.

ת: כן, אצל אבא שלי.

ש: על חשמל?

ת: ... על חשמל.

ש: מתי פעם ראשונה נכנס אליכם מקרר על חשמל? על איזו שנה את מדברת? שנות הארבעים?

ת: ... לפני קום המדינה.

ש: וגם המכונית הראשונה?

ת: לא, לא היתה לנו מכונית. לאבא שלי לא היתה מכונית, אבל לאחים שלי שיהיו בריאים כולם כן. אבא

שלי לא נהג ולא עשה רישיון.

ש: אז התחילו להגיע סורים באמצע שנות הארבעים, החמישים.

ת: כן.

ש: מתי את זוכרת שהגיעה עליה רצינית הנה לחיפה?

ת: אני זוכרת בשנת החמישים כשבעלי עבד במשרד הקליטה ואני הייתי כבר נשואה. היו לי כבר ילדים,

היה את הבן הראשון שלי.

ש: אז בואי נתרכז בך עכשיו. מתי את גמרת ללמוד, התחתנת? ספרי קצת על ...

ת: אני התחתנתי בגיל 19. נולד לי הבן ... בגיל עשרים כבר היה לי בן.

ש: בגיל 19 זאת אומרת מתי זה היה?

ת: ב-49. ב-50 כבר נולד לי הבן.

ש: והבעל שלך?

ת: הבעל שלי היה בצבא סדיר.

ש: שלמה מנצור? הוא היה בצבא סדיר?

ת: הוא היה בצבא סדיר. הוא היה בצרפנד, היה בא כל ערב.

ש: תרשי לי שניה, את אומרת שהוא היה בצבא סדיר. זאת אומרת הוא הגיע כבר קודם?

ת: בודאי.

ש: מה הוא במוצאו?

ת: גם לבנוני.

ש: גם לבנוני? בסדר, מנצור גם לבנוני. מתי הוא עלה ארצה?

ת: הוא עלה, אני באמת לא יודעת, אבל אולי ב-44'.

ש: 44' משהו כזה?

ת: כן.

ש: איפה הוא גר?

ת: הוא גר למטה ברחוב עיראק עם המשפחה שלו.

ש: רחוב עיראק? איפה זה?

ת: איפה שהשוק הסיטונאי בעיר. אתה מכיר את שוק הסיטונאים בכלל?

ש: כן.

ת: בעיר ...

ש: כן, כן.

ת: שם היתה שכונה שהוא היה גר שם.

ש: קוראים לזה שוק תלפיות אולי?

ת: לא. השוק הסיטונאי. שוק תלפיות זה בהדר.

ש: נכון, סליחה, אני לרגע אחד טעיתי. כשאת אומרת השוק הסיטונאי זה לא רחוק משער פאלמר.

ת: כן.

ש: רחוב העצמאות?

ת: לא, רחוב עיראק, לא רחוב העצמאות. השוק נמצא ברחוב עיראק.

ש: גם השוק נמצא ברחוב עיראק?

ת: אתה יודע איפה קולנוע הדר? שוק הפשפשים אתה יודע איפה זה?

ש: כן.

ת: שם זה השוק הסיטונאי.

ש: אז זה לא ממש למטה.

ת: ממש למטה. אין יותר למטה.

ש: אין יותר למטה?

ת: זה למטה, זה בעיר.

ש: אז רגע, תני לי להיות בטוח במה שאני אומר. זה בין רחוב אלנבי לרחוב העצמאות? זה ליד כיכר פריז, של הרכבת התחתית?

ת: לא. זה לא ליד כיכר פריז. אתה יודע איפה רחוב השומר?
ש: רחוב השומר כן.

ת: אתה יורד, יש שם מדרגות. כשאתה יורד, בסוף המדרגות האלה שם זה השוק הסיטונאי.

ש: אה, איפה שתנובה, באזור של תנובה?

ת: כן, שם זה השוק הסיטונאי.

ש: ואדי סליב?

ת: לא ואדי סליב זה בצד הזה, ותנובה זה פה.

ש: טוב, אני אסתכל במפה. רחוב עיראק זה קצת

ת: רחוב עיראק. הוא גר שם עם המשפחה שלו. אחר כך, כשהתחתנו, גרנו עם המשפחה שלו שאז פרצה בינתיים המלחמה והם עלו מלמטה למעלה ולקחו דירה ברחוב יחיאל. גרנו ברחוב יחיאל עם חמתי ביחד, זכרונה לברכה.

ש: יחיאל זה רחוב ליד השומר, יל"ג

ת: ליד השוק. איפה ... ליד השוק, שם זה רחוב יחיאל. גרנו ביחד עם המשפחה שלו.

ש: רק יש לי שאלה לגבי רחוב עיראק. היו עוד משפחות שגרו ברחוב עיראק?

ת: היתה עוד משפחה אחת מחלב, איתם ביחד באותו בית.

ש: את זוכרת את שם המשפחה אולי?

ת: אם אני אזכר אני ... אני לא זוכרת. אני מכירה אותם אבל לא זוכרת.

ש: בכל אופן היתה שם משפחה אחת חלבית.

ת: כן, הם גרו ביחד. היו ארבעה חדרים, כל אחד שני חדרים.

ש: באותה דירה?

ת: באותה דירה. היה להם מטבח משותף. ככה גרו קודם. גם אני כשגרתי עם חמתי היה לי מטבח משותף.

ש: אלה היו היחידים שם מסוריה ולבנון.

ת: כן, אבל כשפרצה המלחמה הם עלו למעלה, להדר, כי זה היה העיר, ליד השוק הסיטונאי. אז הם עלו למעלה וגרנו ביחיאל וזהו. אחרי שבע שנים אנחנו לקחנו דירה בנפרד.

ש: זאת אומרת את התחתנת בינתיים

ת: ודאי.

ש: הוא חזר מהמלחמה, זאת אומרת היה בצבא סדיר.

ת: כן, היה בצבא סדיר, השתחרר

ש: מתי הוא השתחרר, ב-50?

ת: בשנת 50'. נולד לי הבן ובדיוק באותו היום הוא השתחרר.

ש: נחמד מאוד.

ת: באותו היום שילדתי את הבן הוא השתחרר.

ש: שיחררו אותו או

ת: לא, הוא השתחרר. הוא סיים.

ש: תאריך טוב להשתחרר.

ת: כן. אז הוא קיבל גם את העבודה בסוכנות. קודם עבד בסוכנות ... שלוש שנים

ש: איך הוא באמת קיבל את העבודה בסוכנות?

ת: הוא היה בכלל פעיל עוד מלבנון. היה מעלה עולים להנה.

ש: אה, גם בלבנון הוא היה פעיל.

ת: מגיל 16 הוא התחיל את העבודה הזאת.

ש: הבנתי. רגע, כאן בענין הזה הוא עבד עם אנשי המוסד לעליה ב'?

ת: כן.

ש: מלבנון, מבירות?

ת: ... עם עקיבא, אם אתה מכיר את עקיבא?

ש: עקיבא וינשטיין.

ת: אני לא יודעת ... אני יודעת שעקיבא ושולה קישק וקובה ז'ורז'ט, כל אלה בלבנון. הוא בן דודי למעשה גם.

ש: קובה ז'ורז'ט הוא בן דודך?

ת: הוא היה גר בלבנון, כן. היה גר בלבנון, אחר כך גם עלה ארצה והוא גר בתל אביב. עכשיו הוא נפטר.

ש: והם עסקו כולם בהברחה?

ת: כולם העלו, כן. בעלי היה המארגן.

ש: הוא היה המארגן?

ת: כן. כל הלבנונים יודעים שהוא בשעתו העלה הרבה לבנונים, ששלמה עשה הרבה בלבנון למען העליה ארצה.

ש: יפה מאוד.

ת: היה הולך מבית לבית ומשכנע ... והוא בסך הכל בן 16. אחר כך מישהו הלשין ואז הוא היה צריך לברוח.

ש: מתי זה היה שמישהו הלשין?

ת: מתי זה היה? לא יודעת בדיוק את התאריכים אבל

ש: באמצע שנות הארבעים?

ת: כן, מאז שהתחתנו. אז הוא בדיוק פגש את האנשים במדרגות. שאלו אותו – אתה מכיר פה את סלים מנצור? קראו לו אז סלים, לא שלמה. אז הוא אמר להם – כן, הוא גר למעלה. והוא היה הוא.

ש: כן.

ת: אומר להם – הוא גר למעלה. שאלו אותו – הוא נמצא? אמר להם – כרגע ראיתי אותו. והוא בינתיים ירד, לקח מונית ועלה ארצה.

ש: וברח?

ת: ברח, בודאי. מאז כבר לא הלך יותר.

ש: תגיד, הוא כתב ספר על התקופה הזו?

ת: הוא לא כתב

ש: מישהו כתב?

ת: הוא השאיר הרבה ניירת ואני אומרת לבן שלי - תכתוב, תכתוב משהו על אבא, אבא עבד כל כך הרבה בחיים למען המדינה ואף אחד לא מכיר אותו ולא מזכיר אותו, תאמין לי.

ש: אז הנה, אתה רואה? הנה ההזדמנות שלך.

ת: וחבל.

ש: הנה ההזדמנות. עכשיו זה מתבצע.

ת: כן, בסדר, יופי. באמת אני תמיד אומרת לבן שלי – יש לנו כל כך הרבה ניירת, תכתוב משהו על אבא ... עובד קשה. היום הצעירים עובדים גם קשה. הבן שלי גם כן שיהיה בריא הוא מהנדס מכונות, עובד בתעשייה וניהול.

ש: טוב, הוא לא בכיוון של היסטוריון, הוא לא היסטוריון.

ת: לא.

ש: בסדר. אחנו נעשה את העבודה, אל תדאגי, יהיה בסדר.

ת: בסדר גמור.

ש: אז אני מבין ששלמה עסק בענינים, הגיע הנה, התגייס להגנה, היה בהגנה?

ת: עבד בתור נוטר. אז לא היה שוטר, היה נוטר בארבע וחצי.

ש: מה זה ארבע וחצי?

ת: מחצבה ארבע וחצי, שמעת עליה פעם?

ש: את מחדשת לי משהו חדש. מה זה מחצבה ארבע וחצי?

ת: בדרך לנשר היתה מחצבה. שם היתה מחצבה ארבע וחצי, ושם הם שמרו על, אני לא יודעת אם מענין אותך להגיד ...

ש: לא, זה מענין, זה מענין.

ת: הם שמרו על נשק, שמרו על דברים ... עבד שם כמה שנים

ש: זאת אומרת הוא היה כמה שנים נוטר לפני שהוא התגייס לצבא ממש?

ת: כן, ואחר כך התגייס.

ש: או.קיי. נולד לכם הבן הגדול

ת: נולד הבן הגדול והאבא הלך לעבוד בסוכנות, לא במשרד הקליטה. היה איזה שלוש או ארבע שנים, אני לא זוכרת בדיוק.

ש: על סמך מה הוא קיבל את העבודה?

ת: על סמך זה שהוא היה משהו.

ש: שהוא היה בצבא וכולי?

ת: בודאי.

- ש: לא מהעובדה שהוא ידע ערבית או
- ת: לא, לא. על סמך שהוא עבד ועשה למען המדינה, לא סתם.
- ש: דרך אגב, הוא היה פעיל מפלגה גם?
- ת: כן, במפלגת העבודה ...
- ש: מפא"י.
- ת: מפא"י.
- ש: אז הוא היה במפא"י?
- ת: כן, עד יום מותו היה מפא"י. לא שינה את דעתו.
- ש: ככה הוא גם יכול היה לקבל עבודה בסוכנות.
- ת: כן, עבד בסוכנות שלוש ארבע שנים כמו שאמרתי ואחרי זה אמרו להם - מי שרוצה להישאר בסוכנות, ומי שרוצה לעבור למשרד הקליטה. היתה התפצלות.
- ש: באיזו שנה זה היה? '54?
- ת: כנראה, '54, משהו כזה. אז הוא עבר למשרד הקליטה והוא עבד ארבעים שנה.
- ש: ארבעים שנה במשרד הקליטה? טוב. לפני שנדבר על התקופה הזו, בסוכנות הוא היה אחראי על מגזר מסויים של אנשים? יוצאי ערב או סוריה ולבנון? במי הוא טיפל?
- ת: האמת אני לא יודעת גם ...
- ש: את לא יודעת?
- ת: אני יודעת שהוא עבד בסוכנות. מה הוא עשה בדיוק אני לא יודעת. אבל במשרד הקליטה אני יודעת בדיוק מה הוא עשה.
- ש: או.קיי. אז בואי נתחיל במשרד הקליטה.
- ת: במשרד הקליטה הוא קודם כל עבד כפקיד, סתם תפקיד. אחר כך הוא עלה בדרגה והוא התחיל להתעסק בנמל עם האניות שהיו מגיעות. היו מגיעים, הוא מפזר את האניה – לקרית שמונה, לבאר שבע, לדימונה
- ש: היה מפזר את העולים את מתכוונת.
- ת: הנוסעים שבאניה מפזר אותם. הוא היה אחראי על הנמל הרבה שנים.
- ש: את בטח יודעת, איך הוא היה מפזר? לפי מה? הוא היה מקבל הנחיות ממישהו, נכון? אני מתאר לעצמי.
- ת: אני חושבת שהוא היה מפזר לפי החמולות שבאו.
- ש: לפי העדות?
- ת: לפי העדות, לפי מה שמתאים להם, אני חושבת. אם לא היתה בררה היו שמים ביחד, גם אם לא היה מתאים.
- ש: כן, הבנתי.
- ת: וזהו, ככה הוא עבד הרבה שנים.

ש: הוא דיבר איתך על אותה תקופה, אני מתאר לעצמי. הוא לא סיפר על כך שהיו הנחיות, למשל את העדה מהארץ הזו להעביר למקום כזה ...

ת: אני יודעת שהעולים, למשל המרוקאים, רצו ללכת לאשדוד.

ש: את מדברת איתי כבר על השנים של שנות השישים?

ת: לא, בדרך כלל. זאת אומרת הם רצו ביחד. איפה שהם ידעו שיש מרוקאים הם רצו ביחד. הרומנים למשל רצו בטבריה ...

ש: הרומנים רצו בטבריה?

ת: הרומנים בצריפונים שמו אותם כי לא היו דירות, שמו אותם בטבריה. אני יודעת, קודם כל בראשית היה שער העליה, שהיו שם הכל בכל. לא, אבל האמת לא היה קודם שער העליה, היה עתלית קודם. הוא עבד בעתלית. היה יום יום נוסע לעתלית וחוזר.

ש: למה דוקא לעתלית? היה שם מחנה עולים?

ת: היה שם מחנה עולים גדול והוא היה עובד שם. אחר כך כבר לא היה שם מקום אז פתחו את שער העליה.

ש: אז כשלא היה שם מקום פתחו את שער העליה?

ת: כן, פתחו את שער העליה.

ש: עכשיו, את בתור חיפאית ותיקה תגידי לי בבקשה, לשער העליה קראו בעוד שם.

ת: לשער העליה? סנט-לוקס.

ש: כן. למה קראו לזה סנט-לוקס? סנט-לוקס זה שם של מנזר, נכון?

ת: אני באמת לא יודעת.

ש: אין לך מושג?

ת: קראנו לו גם סנט-לוקס וגם שער עליה.

ש: את לא יודעת למה קוראים לו סנט-לוקס?

ת: לא. ... הרבה שנים בשער העליה, הוא היה גם שם מנהל עבודה.

ש: מנהל עבודה שם?

ת: כן, עם אנשים גם.

ש: הבנתי. עולים מסוריה ולבנון בשנות החמישים, אני מבין שמי שעלה מסוריה ולבנון הוא היה צריך לטפל בו או הוא היה ממונה על הטיפול בהם, נכון?

ת: כן היו באים אליו בלי שהוא ירצה.

ש: מה זאת אומרת?

ת: ידעו שזאת הכתובת.

ש: איך? השם שלו התפרסם?

ת: התפרסם כשהוא עוד היה בלבנון. זה טבעי.

ש: וכולם ידעו שמנצור שלמה, סלים מנצור

ת: כולם ידעו שיש מישהו, סלים מנצור, שהוא יכול לעזור להם. והוא באמת עזר. לא סירב לאף אדם.

ש: הבנתי. אז היו מגיעים אליו באופן טבעי

ת: באופן טבעי ידעו

ש: איך הוא היה מסדר? במה הוא היה עוזר להם?

ת: היה עוזר להם בדיור, בכסף. אני יודעת שגם היה להם קופת חולים. את כל מה שצריך לדעת

ש: כלומר את כל מה שמשרד הקליטה היה צריך לסדר?

ת: ... סל קליטה, מיטות, מזרונים, דברים אתה יודע, עזרה ראשונה פשוט מאוד. כל מה שצריך אדם.

ש: אמרי לי, לגבי העולים מסוריה ולבנון, היפנו אותם למקומות מסויימים?

ת: מה שהיו להם בקשות, הם בדרך כלל רצו להיות בתל אביב, אחר כך אלה שבאו. באו הרי אחים, גרו

בתל אביב, אז גם הצעירים רצו בתל אביב. מי שרצה בחיפה לא היתה בעיה. אבל גם אם רצה בתל אביב

לא היתה בעיה. הוא היה לו גם חבר שם שהוא גם כן דמשקאי.

ש: מי זה?

ת: קוראים לו ממרוד

ש: משה ממרוד?

ת: משה ממרוד. הם היו מאוד חברים. הוא ביקש ממנו לעזור למשפחה, אז הוא עזר, לא היתה בעיה. היה

עוזר לו. היו יד אחת.

ש: אבל משה ממרוד עבד בסוכנות, נדמה לי?

ת: לא, גם במשרד הקליטה, בתל אביב. הם עבדו באותה עבודה.

ש: עולים מסוריה, היתה הנחיה מיוחדת אם את יודעת אולי איך לטפל בהם או משהו, אם שמעת?

ת: האמת אני חושבת שנתנו להם עזרה ראשונית מהר כי שמחו שבאו, האמת. אז מהר עזרו להם. לא נתנו

להם לסבול. אם בא איזה קרוב משפחה שלנו איתם, אז לא היתה שום בעיה. מהר עזרו להם ודאגו להם,

כי הם ... כשיצאו מסוריה.

ש: הבנתי. את יודעת שבמשך הזמן הגיעו עולים מסוריה וגם מלבנון, היו תקופות יותר, פחות. את זוכרת

תקופות שבהן הגיעו יותר עולים מלבנון למשל, או מסוריה? את זוכרת תקופות כאלה?

ת: בשנות השישים באו הרבה עולים מלבנון וגם מסוריה.

ש: את זוכרת מתי הכי הרבה היה, באיזו שנה?

ת: את זה פשוט לא ...

ש: אני אנסה להזכיר לך. אחרי מלחמת ששת הימים.

ת: אחרי מלחמת ששת הימים באו הרבה באמת.

ש: כן? הגיעו הרבה?

ת: באו, כן. הם היו שמחים שאנחנו איך שאומרים עלינו הצלחנו והמלחמה וזה. באמת התחילו לנהור. וגם

כי שם בלבנון התנכלו להם הערבים כבר. הם גם ברחו מפה ולקחו את בתיהם. אז היו חייבים לעלות ועלו

ארצה. גם מהמשפחה שלנו הרבה אנשים ...

ש: משפחת מנצור?

ת: כן. אח של שלמה עלה ... המשפחה שלו, היו לו ששה ילדים.

ש: איפה אלה שהגיעו בשנות הששים, אחרי מלחמת ששת הימים, באו לגור?

ת: רמת הנשיא.

ש: רמת הנשיא בבת ים?

ת: בבת ים, בתל אביב. גם שם.

ש: באזור תל אביב, בעיקר בבת ים?

ת: כל הלבנונים שם.

ש: באזור ההוא?

ת: כן. יש להם בית כנסת מפואר שבנה להם ספרא. הוא גם לבנוני, מברזיל. הוא למד למעשה עם בעלי

באותה כיתה.

ש: ספרא?

ת: היו חברים כן, עם זכרונו לברכה בעלי. הוא גר בברזיל והוא בנה להם ללבנונים בית כנסת מאוד יפה.

אני הייתי שם וראיתי אותו.

ש: הזמינו אותך?

ת: לא

ש: הייתם ביחד?

ת: זה צירוף מקרים. לא, בעלי ואני היינו בשמחה שם וראינו את בית הכנסת. ... מאוד יפה.

ש: מה הייתה המהות של העזרה מעבר לעזרה הרגילה שהבעל שלך נתן לעולים מסוריה ולבנון? את

אומרת שהיה סל קליטה, נכון? מה שכל העולים קיבלו. היה משהו נוסף?

ת: לפעמים הם רצו הלוואה, רצו למשל איך שאומרים לדאוג לחנות, לדאוג למרפאה, לדאוג למשהו. אז

הוא אמר להם, הנחה אותם מה לעשות ועזר להם. בזה היה ... עזרה.

ש: התרכזה כאן קהילה בחיפה של סורים ולבנונים?

ת: כן, היתה, הרבה.

ש: איפה הם התרכזו, אלה שהגיעו אחרי קום המדינה?

ת: איפה הם התרכזו? גם ... ברחוב השומר אז כבר באו וגרו, ברחוב סירקין. לא הלכו לכרמל. בכרמל

לא היו לא סורים ולא לבנונים.

ש: הם רצו להיות

ת: רצו ביחד.

ש: ביחד. הבנתי.

ת: הכרמל זה היה מקום כאילו מאוד רחוק ולא מתאים לנו.

ש: גם גרו שם אנשים אחרים.

ת: זה היה חבל דוקא.

ש: חבל היה? טוב, מי ידע

ת: לא, כי אז אתה יודע זה היה בגרושים.

ש: אני יודע.

ת: אחר כך הם היו יכולים להגיע לזה.

ש: כן.

ת: הזמן עשה את שלו. גם ככה הם גדלו ילדים טובים ולא היתה בעיה.

ש: כן, אני מתאר לעצמי. תגידי לי, העולים מסוריה ולבנון שבשנות החמישים והששים גרו את אומרת

ברחוב השומר פה בחיפה, במה הם התעסקו בעיקר?

ת: בירקות.

ש: כולם התעסקו בירקות?

ת: כולם עבדו בירקות.

ש: במסחר אחר לא? בדים למשל?

ת: לא. היה אחד דמשקאי שקוראים לו פרץ, הוא הסורי היחידי שהיתה לו חנות בדים ברחוב הרצל. אדם

אחד ויחיד. לא היה עוד.

ש: זה מענין מאוד מה שאת אומרת. וכל העולים האחרים מסוריה ולבנון עסקו בירקות?

ת: כן, כולם.

ש: ומי שלא עסק בירקות? לא היתה אפשרויות לפתוח כל כך הרבה חנויות ירקות?

ת: לא, כולם. זה היה שוק. תראה, הם גם הרבה לא ידעו מה לעשות.

ש: מכולת למשל או

ת: מכולת קטנה לא מי יודע מה.

ש: היו גם כאלה בעלי מכולות?

ת: מכולת קטנה. אבל בדרך כלל ירקות זה היה.

ש: הם מה שנקרא השתלטו על הענין של הירקות?

ת: על הירקות, כן. כמו שעכשיו העיראקים עם חנויות בדים, בגדים.

ש: העיראקים? כן?

ת: העיראקים היום בגדים. אז היה את הדבר ההפוך והם מכרו ירקות.

ש: והלבנונים גם כן?

ת: הלבנונים חלק. אם מישהו ידע מקצוע הלך למקצוע. האח של בעלי למשל הוא בא, הוא לא היה גר עם

המשפחה, אבל הוא היה רפד. אז הוא עבד ברפדות. הוא לא עבד בירקות. האחים של בעלי האחרים אחד

עבד במשרד המסחר והתעשייה, אחד עבד במכס. כל אחד עבד. שני אחים שלו היו מורים.

ש: כמה מעולי לבנון שאת מכירה, אולי סוריה, הלכו לעבוד בעניני בטחון? מכירה הרבה שעסקו גם בזה?

במשטרה? לא עסקו בזה?

ת: לא מכירה, לא. לצבא כולם התגייסו, אבל ...

ש: את יודעת למה אני שואל?

ת: עבודה אחרי זה לא. הם פשוט רצו לעבוד. לא רצו להיות בצבא. לא רצו לא צבא

ש: את יודעת למה אני שואל? כי באופן טבעי הם יודעים ערבית, אז היה טבעי שילכו

ת: הבנתי. זאת אומרת מודיעין או משהו. לא, לא.

ש: את לא יודעת?

ת: אני לא יודעת. בעלי הרי היה בענינים, הייתי יודעת. היה עוד אחד סורי שעבד במחלקה הערבית שקראו לו שלמה. הוא בן דודו של אבי גם כן. שלמה אלפיה. בטח שמעת עליו.

ש: כן. הוא היה חיפאי פה?

ת: הוא היה חיפאי.

ש: מה הוא עשה האיש הזה?

ת: הוא עבד במחלקה הערבית.

ש: של ההסדרות בטח?

ת: של ההסדרות. כן. הוא במקרה בן דודו של אבי גם.

ש: הוא גם כן עסק בעניני

ת: הוא היה בהסדרות במחלקה הערבית. הלך ...

ש: שמע מודיעין, כל מה שכרוך בזה.

ת: ישב בינהם, שמע מה הולך ...

ש: אבל גם בין היתר הוא היה פעיל בשביל הסורים, עד כמה שאני יודע.

ת: ודאי, כן.

ש: מה הוא עשה בשביל הסורים? ... דברים?

ת: אני אומרת לך, היה גם אחד ממשפחת שלוח שגם כן עבד בהסדרות. קראו לו זכי שלוח. הוא גם כן עבד בהסדרות.

ש: מה הוא עשה בהסדרות?

ת: הוא גם כן עבד ...

ש: במחלקה הערבית?

ת: לא במחלקה הערבית, בהסדרות. אבל גם דאג לסורים.

ש: את מציינת הרבה שמות שאני כבר שמעתי אותם, שהיו פעילים

ת: אלה אני מזכירה אותם ...

ש: לא, יפה מאוד שאת מזכירה אותם עוד פעם, אבל איך העזרה שלהם לעולים מסוריה ולבנון התבטאה? במה זה בא לידי ביטוי?

ת: אני אומרת לך, בהתחלה בחיים לעזור להם להתאקלם יותר מהר, להסתדר יותר מהר, לעזור להם מבחינה כספית, הדברים האלה. לא נתנו להם לגור בבית שלהם

ש: אבל ... אותם.

ת: כן, הינחו אותם לטוב והיו ביחד וזה מה שהיה חשוב, לא להיות לבד.

ש: בסדר. עכשיו, את סיפרת לי בטלפון שמדי פעם בפעם היית יוצאת עם בעלך, עם שלמה, איך אומרים, לעזור לו בעניני קליטה. את זוכרת

ת: לא, לא לעזור לו. אני הייתי בבית, היו מתקשרים כל מיני אנשים רוצים טובה, רוצים זה.

ש: עולים מסוריה?

ת: לא, בכלל, לא רק מסוריה.

ש: באופן כללי?

ת: כולל, כולל. פה רוצים עזרה, פה רוצים טובה. הוא באמת היה במשרד ואני הייתי פה ואני הייתי

משאירה לו הודעות מי טילפן, מי ...

ש: זאת אומרת מתוקף תפקידו.

ת: מתוך תפקידו היו מתקשרים הביתה ...

ש: שום קשר לסוריה ולבנון?

ת: לא. כולל. לא היה

ש: את זוכרת אבל עזרה מיוחדת לעולי סוריה ולבנון? דברים מיוחדים, איזה מקרה מיוחד ככה

ת: תראה בעלי היה גם בבית הכנסת.

ש: מה היה בבית הכנסת?

ת: היו להם שלושה אנשים. היו שעשו מתן בסתר.

ש: היו ועד קהילה מה שנקרא?

ת: אספו כסף מאלה שיש ונתנו לאלה שאין.

ש: על איזה שנים את מדברת?

ת: כל השנים.

ש: ממתי שהתחתנת עם שלמה

ת: כן, ידעתי שהוא עובד בבית הכנסת למען הנזקקים.

ש: מתן בסתר. מי אלה היו שלושת האנשים?

ת: היה אחד חילואני.

ש: חילואני מה?

ת: חילואני משה. אחד בוקעי, שלמה אני חושבת, גם לא בטוח שלמה. שלמה מנצור והיה אחד גם סורי,

קראו לו משה נחמיה. הוא בעלה של בת דודי.

ש: אהה, כולם

ת: ביחד.

ש: ביחד. הבנתי. והם היו ארבעה, זאת אומרת ועד קהילה

ת: כן, ועד קהילה.

ש: והם היו עוזרים, אוספים תרומות

ת: כן, ועוזרים. היו מקבלים כספים אני לא יודעת מאיפה. היו מקבלים כספים, שמים את זה בבנק ובחגים

היו מחלקים את זה לנזקקים.

ש: משנות החמישים הם היו עוסקים בזה?

ת: כן. עזרו לאנשים.

ש: זה היה מתן בסתר?

ת: כן. זה גם לא תמורת תשלום. בהתנדבות.

ש: ברור. היה עוד ארגון נוסף? למשל לעזור לילדים למלגות לימודים? לא ידוע לך?

ת: לא.

ש: מה זה היה מתן בסתר? למה עזרו?

ת: ערב חג, אנשים אין להם אוכל, נתנו להם כסף וסל עם ירקות, פירות, בשר, דברים כאלה.

ש: זה הכל?

ת: ביגוד.

ש: ביגוד גם כן?

ת: כן, דברים כאלה. בערבי חגים היה מישהו שהוא ידע שזה התפקיד שלו לעבור בין האנשים ולחלק את

הדברים האלה.

ש: לפי מה הם היו יודעים מי צריך או לא צריך?

ת: לפי המשפחות, אני יודעת. לפי אם אדם עבד או לא עבד. אם הוא לא עבד סימן שאין לו.

ש: כן, אבל הם עשו קודם סקר?

ת: בודאי, כן.

ש: את זוכרת אולי איך הם עשו את זה, את השיטה אולי?

ת: זה היה ביניהם. בעלי היה יושב ראש הישיבה והיו יושבים עם כל המטרות. היו ימים קבועים שישבו

ש: איפה הם היו יושבים?

ת: בבית הכנסת. היו יושבים וקובעים.

ש: ככה זה עד ימינו אנו, עד שהוא נפטר?

ת: כן.

ש: נפטר לפני שנה, נכון?

ת: שנה, שנה וחצי.

ש: כל הזמן היו אותם אנשים שעשו את זה בועד הקהילה הזה?

ת: כן. כל הזמן אותם האנשים עד שנפטר.

ש: כולם נפטרו?

ת: יש אחד, שלמה בוקעי, שעוד חי, שיהיה בריא, אבל משותק. לא פה ולא שם.

ש: שנהיה בריאים, כמו שאומרים. שיהיה בריא. מה עוד את יכולה לספר על התקופות? אולי שהיו הרבה

ביחד? או תקופות שפתאום לא היו הרבה מסוריה ולבנון פה, שעזבו, היגרו אולי לארצות אחרות? היו

תקופות כאלה?

ת: זה לא זכור לי. הסורים לא היגרו, גם לא הלבנונים. באו והתיישבו.

ש: פה בחיפה.

ת: יש בתל אביב כמה משפחות שנסעו לאמריקה. נסעו הילדים אז אחר כך ההורים גם נסעו, כשראו שפה

אין להם מה לעשות. כמה משפחות לבנונית, וקרובי משפחה שלנו גם. הם גרים בניו-יורק.

ש: את יכולה אולי לספר לי, חוץ מהרחובות האלה שציינת בפניי – השומר, יל"ג, סירקין, הרצל אולי,

למטה אמרת בשוק הסיטונאי רחוב עיראק – יש עוד מקומות בהם חיו מסוריה ולבנון פה בסביבות חיפה?

רחוב הבנקים את בטח יודעת איפה, נכון?

ת: כן.

ש: אני יודע שברחוב הבנקים יש סימטה קטנה ...

ת: ... חנן למשל זה אבא של מי ש, הוא היה גר ליד קולנוע עין דור. אתה מכיר את קולנוע עין דור בעיר?

ש: איפה שהיתה תחנת אגד הישנה?

ת: יש שם עכשיו תחנת דלק בעיר.

ש: כן, היתה שם תחנה, ממול תחנת אגד הישנה?

ת: כן. יש שם כזו סימטה, איך קוראים לה? שם הם גרו.

ש: רחוב תל אביב?

ת: לא, זה לא רחוב תל אביב. על יד עין דור. אני לא יודעת איך שקוראים לזה, למקום הזה. קולנוע עין

דור בעיר, קוראים לו עכשיו רחוב עין דור. אז שם הם גרו.

ש: לא רחוק מתחנת האוטובוס הישנה, הקודמת, נכון?

ת: כן. הם היחידים שהיו למטה למעשה בעיר.

ש: הם היו שם בעיר?

ת: בעיר. היחידים מאלה שאנחנו מכירים אותם.

ש: כי אני יודע שברחוב הבנקים יש איזו סימטה שנכנסת פנימה, גם גרו כמה משפחות לבנוניות, עד כמה

שאני, שסיפרו לי.

ת: יכול להיות. אני לא מכירה. תגיד לי את השם אולי אני מכיר.

ש: לא, אני פשוט לא, אולי אפילו ממשפחת חנן מישהו.

ת: יכול להיות. אני אומרת לך, הם גרו ... אולי

ש: הם גרו שם באזור הזה?

ת: אולי הם מדברים איתך על אותו מקום שאני אומרת לך.

ש: חוץ מזה עוד מקומות שאת יודעת עליהם?

ת: לא.

ש: ורובם את אומרת התעסקו בעיני ירקות?

ת: כן, רובם.

ש: רובם. גם הסורים וגם הלבנונים?

ת: כן, רובם. תראה, עכשיו הלבנונים בתל אביב לא מתעסקים, הם עובדי בנקים, עובדי מסחר, משהו

אחר. אבל אלה שבאו לחיפה התעסקו בירקות. כמעט כל התל אביבים עובדים בבנקים. גם הילדים שלהם.

או סוחרים למזכרות, דברים כאלה. לא ירקות. אלה לא היו. המחזוריים האלה בתל אביב לא עבדו

בירקות. אף אחד. הם לא במסחר הזה.

ש: אמרי לי, שלמה היה מספר לך משהו ביחס לתגובות של יהודי סוריה ולבנון שהיו מגיעים ארצה?

ת: אם היה להם טוב או לא טוב?

ש: זאת אומרת אם הם באו, הם היו בעייתיים, הסתפקו במועט, לא היו להם דרישות? משהו בסגנון הזה?

ת: פה עזרו להם, שמחו להם, אבל אם היה להם טוב או לא זה ...

ש: זה את לא יודעת. אבל לפי ... היו טרוניות הרבה?

ת: היו באים הרבה אליו אבל אם היה מטריד או לא מטריד, אני לא יודעת. אם הרבה זאת אומרת שזה לא, עוד לא באו על סיפוקם.

ש: בסדר. מה היה התפקיד של שלמה? הוא התקדם בסולם הדרגות?

ת: עד שנעשה מנהל המחוז.

ש: מנהל המחוז של משרד הקליטה?

ת: מקרית שמונה עד חדרה.

ש: בתפקיד הזה מה הוא היה?

ת: הוא היה מנחה את האנשים מה לעשות, מה לתת, מה לא לתת, איך לתת. הוא היה צריך לחתום על כל דבר, על כל דירה שנותנים אותה.

ש: שמשרד הקליטה נותן אותן?

ת: משרד הקליטה, כמובן. זה היה של המשרד, לא שלו.

ש: בסדר, חשבתי שהוא היה בקשר עם הסוכנות.

ת: לא, בלי הסוכנות. הסוכנות מזמן עברה על ידו.

ש: רציתי בענין הזה לשאול – הוא התעסק קצת עם העולים שהגיעו מסוריה ולבנון בשנות התשעים? זה היה ב-92'.

ת: אם ביקשו להיפגש איתו לא היתה לו בעיה. הוא ניפגש עם כל אחד.

ש: ביקשו?

ת: כן. היה לו יום של ראיונות

ש: זה מעניין.

ת: כן. אם רצו להיפגש איתו, לדבר איתו ראש בראש לא היתה בעיה. הוא לא היה אומר – זה לא תפקיד שלי. אפילו שזה היה

ש: את יודעת על מקרים כאלה של יהודי סוריה שהגיעו בשנות התשעים

ת: הרבה, כן, שרצו להיפגש איתו ולדבר איתו. אז הוא היה מדבר איתם וניפגש איתם.

ש: באיזה ענין?

ת: כל מיני. כנראה עבודה, הלוואות, דברים כאלה. מה שבן אדם רוצה ...

ש: את לא יודעת על מקרה מיוחד שבגללו

ת: לא, מקרה מיוחד לא.

ש: את יודעת שהגיעו אליו הרבה?

ת: כן, בטח, הרבה. תמיד היה אומר לי – היה אצלי זה, היה אצלי זה, אני מכיר את זה. כמה אנשים ניפגשתי איתם אומרים לי שלום, הוא אומר לי – מה את מכירה אותם? הם היו אצלי במשרד. מה הם

רצו? מה הם רוצים? הם רוצים עזרה.

ש: הבנתי. תגידי לי, את בטח יודעת על אילו שהם מרכזי קליטה, אולי למשרד הקליטה היו מרכזי קליטה?

ת: בודאי.

ש: לאן הביאו את העולים מסוריה ולבנון? בעיקר מסוריה? אם אנחנו מדברים על השנים האחרונות, איפה יש כאן באזור מרכזי קליטה שאליהם באו עולים מסוריה?

ת: אני לא יודעת אם רק ... סוריה, אבל יש משרד קליטה בקרית ים.

ש: מרכז קליטה את מתכוונת.

ת: מרכז קליטה. יש פה מול "לין" מרכז קליטה.

ש: מרכזי הקליטה האלה שייכים לסוכנות?

ת: לא, למשרד הקליטה. לא לסוכנות.

ש: שייכים למשרד הקליטה?

ת: ... לסוכנות. הסוכנות כבר לא עובדת כמעט עם העולים. הסוכנות "משחררת להם את הבגאז'". הסוכנות אין לה שום קשר עם העולה. הכל היום משרד הקליטה.

ש: משנות התשעים כל העולים האלה זה משרד הקליטה?

ת: כל העולים היו שייכים למשרד הקליטה רק. אז ככה שאם היו שם רק סורים או רק לבנונים, את זה אני לא יודעת. אני יודעת איפה היו מרכזי קליטה.

ש: כן, אבל איפה היו סורים ולבנונים, את לא יודעת איפה פיזרו אותם?

ת: לא. אני לא חושבת שבכלל הם היו רוצים ללכת למרכז קליטה. הם בטח מיד סידרו אותם בדירות או בבתי מלון או אצל קרובי משפחה. לא מאמינה שהם היו במרכזי קליטה.

ש: למה אמרת את זה שאת לא מאמינה שהם היו במרכזי קליטה? על סמך מה?

ת: על סמך זה שאף פעם לא שמעתי שיש סורי שהיה במרכז קליטה. לא שמעתי שבעלי שלח אותו למרכז קליטה.

ש: הם לא רצו ללכת למרכז קליטה. הם רצו להסתדר

ת: כן, להסתדר בלי מרכז קליטה. פה גם הסורים אם הגיע קרוב משפחה שלהם אז לקחו אותו אליהם עד שיסתדר. לא שמו אותו במרכז קליטה. הסורים מתנהגים אחרת. גם הלבנונים לא היו נותנים לקרוב משפחה ... במרכז קליטה.

ש: זה תופעה שאת יודעת ומכירה אותה?

ת: הביאו לבתי מלון לשבוע, שבועיים, כן. היו כאלה גם.

ש: את היית בדרך כלל עקרת בית?

ת: כן, בבית.

ש: אני מתאר לעצמי שלשלמה זכרונו לברכה יש בטח תמונות עם עולים. יש לו כמה דברים שקשורים לעולים.

ת: יש הרבה אבל אני לא יודעת איפה הם האמת. לא יודעת. יש לי שקים מלאים, אני לא יודעת בדיוק איפה. יש לי תמונה עם בן-גוריון, עם משה דיין, אבל כרגע אני לא יכולה ... אם היית אומר לי למפרע אולי הייתי מחפשת.

ש: לכן מה שאני רוצה לבקש ממך בשביל ההיסטוריה, אני אחזיר לך את הכל, אין לך מה לדאוג, הנה אני אומר את זה פה. קיבלתי הרבה תמונות ואני מקבל הרבה תמונות. אני מצלם את זה בשבילי ומחזיר למקור. מהבחינה הזאת אין לך מה לדאוג. בהזדמנות, מתי שיהיה לך זמן, תחפשי בבקשה תמונות שיש בהם את שלמה ואולי גם אותך, שיש בהם עולים מסוריה ולבנון שמגיעים הנה או שנמצאים או באניה או במרכז קליטה או לא חשוב איפה, קבוצה קטנה או גדולה

ת: האמת שאיך אני יודעת שהם מסוריה או מלבנון ... בתמונה?

ש: בתמונה הרי את מזהה משפחה כזאת, משפחה אחרת. אני מבקש ... ואם יש דברים כאלה, אולי שהוא מבקר אותם בבתים שלהם, במיוחד העליה האחרונה, אולי יש תמונות מסוימות לאורך כל השנים. אני בטוח שיש פה ושם איזו תמונה אולי.

ת: בודאי.

ש: אני מאוד מבקש ממך. אני רוצה את זה, זה חשוב לי, להכניס לספר הגדול

ת: ... את כל הדבר הזה?

ש: כל זה יהיה בעבודה גדולה, עבודת דוקטורט כמו שאומרים.

ת: אתה כותב? אתה מעלה את זה על הכתב?

ש: בטח, אני כותב את כל הדברים האלה. אני מעביר את הכל לכתב.

ת: אז זה רק בשבילך או שזה עובר הלאה?

ש: זה לאוניברסיטה.

ת: אה, לאוניברסיטה ...

ש: לאחר מכן אולי יהיה ספר גדול, כי גם ארגון יוצאי סוריה ולבנון רוצה שאני אעשה עבודה גדולה,

אכתוב ספר גדול. הכל בכוונה הזו. מקובל עליך?

ת: למה לא? מה אכפת לי. רק חבל לי על בעלי, זו האמת.

ש: אז בעזרת השם נניח עוד שבוע או משהו כזה אם אני מרים אליך טלפון?

ת: אחרי החג יהיה לי זמן כי ... אני נוסעת לילדים.

ש: מאה אחוז.

ת: אני עוד רציתי להוסיף שאנחנו היינו חמישה איש. נפל לי בן בצבא, בשלום הגליל. הוא היה בוגר

הטכניון.

ש: מה השם שלו?

ת: דוד מנצור, בן שושנה ושלמה. ויש לי שיהיה בריא ... הבן הגדול שלי קוראים לו משה מנצור. הוא

בוגר הטכניון גם. יש לי בת שעובדת בתעשייה האווירית. זהו, נשאר שניים. אחד נפל נשאר שניים.

שיהיו בריאים.

ש: בעזרת השם. וכל האחים שלך? הייתם תשעה אחים ואחיות.

ת: היינו עשרה. אנחנו עשרה אחים, והאחים של בעלי גם עשרה.

ש: מה עם האחים שלך?

ת: האחים שלי היו בירקות.

ש: אה, פה בירקות. אבל היו לכם אחיות?

ת: כן.

ש: כולם נשארו בחיפה?

ת: כולם בחיפה.

ש: משפחת מנצור מכובדת פה בחיפה.

ת: כן.

ש: מה היה שם המשפחה הקודם שלך?

ת: קובה.

ש: משפחת קובה ומנצור שתי משפחות גדולות בחיפה.

ת: כן.

ש: גם מהצד שלך וגם מהצד של הבעל שלך, כולם נשארו בחיפה? גם הבנים?

ת: לא. הם כבר התחילו לצאת. הילדים שלי אחרי האסון נסעו לגור בתל אביב. לא יכלו לשבת פה. שם כל אחד מצא את המזל שלו. הבת גרה בראשון והבן גר בתל אביב. האחים של בעלי היו בוגרי שער העמקים, שני האחים הצעירים. אחרי זה עזבו את הקיבוץ וגרו בתל אביב. שם גם שניהם התחתנו ונשארו בתל אביב וזהו.

ש: תגידי לי ככה שאלה אחרונה, כמה מיוצאי סוריה ולבנון את מעריכה יש בחיפה שגרים היום? אם את יודעת.

ת: לא יודעת באמת. בערך. אני מכירה אבל לא יודעת בדיוק להגיד לך.

ש: מאה משפחות, מאתיים? בערך.

ת: מאה בטוח יש.

ש: מאה משפחות בטוח יש?

ת: כן, בטוח.

ש: שעדיין נפגשים מדי פעם בשמחות?

ת: כן, בטוח. נפגשים בשמחות. ברית, חתונה, בטח.

ש: היום יש ועד קהילה של יוצאי סוריה ולבנון בחיפה?

ת: לא, אני לא חושבת שיש.

ש: אולי של הסורים לבד, לבנונים לבד?

ת: אין. אני אומרת לך, בית הכנסת כבר ... בחגים באים אבל מעטים מאוד וגם בית הכנסת לא מי יודע מה כבר. אין מי שיטפל.

ש: זאת אומרת אין ארגון של יוצאי לבנון פה בחיפה? לא ידוע לך?

ת: כבר אין.

ש: אף אחד מהצעירים לא לקח את התפקיד הזה?

ת: לא, אף אחד.

ש: אז מי נותן עכשיו עזרה בחגים לנזקקים?

ת: לא נותנים.

ש: לא נותנים יותר?

ת: אין מי שיתן. אף אחד לא נותן.

ש: את רוצה להוסיף עוד משהו ככה?

ת: לא. אני רוצה שיהיה לך חג שמח ושתרגיש טוב ...

ש: הרבה תודה שעזרת לי בענין הזה. זה הוסיף לי די הרבה.

ת: ושתצליח. האמת חשבתי שאני לא אדע כלום, והאמת שהתרגשתי ולא היה לי נעים.

ש: כן, אני יודע. את ראית, אני רציתי שזה יהיה טבעי וחופשי. בכל מקרה תודה רבה לך.

ת: על לא דבר.